

ЦЕНТР ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ
CENTER FOR FOREIGN POLICY STUDIES

ЩОДО ПІДСУМКІВ ЗУСТРІЧІ МІЖ ПРЕЗИДЕНТАМИ США ТА РФ 16 ЧЕРВНЯ Ц.Р.

В.В. Кравченко, к.і.н., старший науковий співробітник відділу зовнішньої політики

В. В. Ярмоленко, головний консультант відділу зовнішньої політики центру зовнішньополітичних досліджень НІСД

Висновки

1. Саміт Президентів США та Росії засвідчив певну деескалацію напруги у відносинах між двома державами, на що зокрема вказує домовленість про відновлення повноцінних дипломатичних зв'язків між державами (повернення послів у Вашингтон та Москву відповідно) та продовження консультацій щодо актуальних проблем двосторонніх відносин, особливо у сфері стратегічної стабільності та кібербезпеки.

2. Оприлюднення угоди щодо стратегічної стабільності свідчить про намагання РФ ув'язати власний регіональний порядок денний з питаннями ядерного роззброєння та дією стратегічних документів, що мають велику цінність для американської сторони. Ймовірно, РФ прагнути маніпулювати темою стратегічної стабільності для забезпечення невтручання США у питання, що становлять для РФ інтерес на регіональному рівні.

3. Щодо вирішення конфлікту на Донбасі обидві сторони фактично підтвердили необхідність виконання Мінських угод. Однак, заяви президентів продемонстрували, що це не стало основним предметом для ґрунтовніших переговорів щодо двостороннього порядку денному.

4. США підтвердили безумовну прихильність територіальній цілісності та суверенітету України, окресливши своєрідну «червону лінію» для Путіна. При цьому американська сторона попередила РФ щодо адекватної відповіді на дії, які є ворожими та зачіпають національні інтереси США.

5. РФ продемонструвала готовність до співпраці із США з широкого кола питань глобального порядку денного, від Арктики до Афганістану та Ірану. Таким чином Росія демонструє амбіції глобального гравця.

16 червня ц.р. в м.Женева (Швейцарська Конфедерація) відбулася перша із 2019 р. зустріч президентів Росії та США. Офіційні Москва та Вашингтон не мали узгодженого порядку денного саміту та не очікували від нього переломних результатів. Водночас перша безпосередня зустріч президентів В.Путіна та Дж.Байдена мала продемонструвати прагнення двох держав до зміцнення довіри та продовження діалогу з метою пошуку компромісів в умовах значного загострення російсько-американських двосторонніх відносин.

Сторони ретельно готувалися до зустрічі, вживши низку політичних кроків з метою зміцнення свої позицій напередодні переговорів.

1. Росія.

Кроки назустріч:

- відмова від ескалації на Донбасі у травні-червні 2021 р., незважаючи на сприятливі умови ТВД та войовничу риторику у квітні 2021 р.;

- послання В.Путіна до Федеральних зборів витримане у дусі внутрішньополітичного прагматизму, без традиційних гострих звинувачень на адресу колективного Заходу;

- заяви керівництва РФ про прагнення врегулювати суперечки із США під час саміту президентів, особливо щодо проблем стратегічної стабільності, регіональних конфліктів та зміни клімату;

- риторика В.Путіна щодо прагнення проактивної участі РФ у вирішенні проблеми глобального потепління (промова на Кліматичному саміті, звернення до Федеральних зборів, промова на ПМЕФ тощо);

- заява В.Путіна про готовність до взаємного обміну особами, які підозрюються у кіберзлочинах;

- пропозиції з боку МЗС РФ щодо «анулювання» обмежень дипломатичної роботи, принаймні на консульському рівні;

- заява заступника міністра закордонних справ РФ С.Рябкова про готовність до відновлення дії «ядерної угоди» з Іраном.

Засоби тиску:

- кібер-атаки на об'єкти критичної інфраструктури США (Colonial Pipeline, м'ясокомбінати JBS);

- денонсація урядом Росії Меморандуму про розуміння між Урядом РФ та США щодо «відкритої суші» від 17 червня 1992 р., відповідно до якого знімалося обмеження на переміщення дипломатів у країні перебування;

- окреслення «червоних ліній» з боку В.Путіна щодо неприпустимості потенційного розширення НАТО, в тому числі за рахунок України;

- звинувачення на адресу США з боку керівництва Росії у «подвійних стандартах» щодо питань внутрішньополітичного розвитку (протести в Вашингтоні vs протести в РФ);

- заяви з боку керівництва Росії щодо відмови від долара у резервах Фонду національного добробуту через «бажання позбутися «політичної валюти» у механізмі пенсійного забезпечення росіян»;

- підписання В.Путіним закону про денонсацію Договору про відкрите небо;

- визнання Міським судом м. Москви Фонду боротьби із корупцією екстремістською організацією.

2. США

Кроки назустріч:

- зняття санкцій щодо будівництва Північного потоку-2;

- відмова від лобіювання риторики надання ПДЧ в НАТО Україні та Грузії;

- проведення саміту НАТО у одноденному форматі без запрошення партнерів, зокрема Грузії та України;

- замовчування теми політичних в'язнів в РФ (зокрема О. Навального);

- обмежена та обережна реакція на затримання Р.Протасевича внаслідок захоплення рейсового літака Ryanair в небі над Білоруссю;

- заява Президента США Дж. Байдена про прагнення домовитися під час зустрічі з В.Путіним про повернення послів до Вашингтона і Москви відповідно.

Засоби тиску:

- проведення військових навчань Defender Europe 21, в тому числі поблизу кордонів РФ (наприклад BALTOPS 21 у червні);

- нарощування військової присутності США у Чорному морі, підготовка до проведення навчань SeaBreeze-21; збільшення випадків присутності безпілотних апаратів ВПС США в небі над Україною;

- надання США додаткової безпекової допомоги для України на суму 150 млн. дол. США.;

- заява «Великої сімки» щодо визнання Росії стороною конфлікту на Сході України.

Практичні результати зустрічі Росія-США на вищому рівні виглядають досить скромними. Сторони домовилися про обопільне *повернення послів* до столиць держав у стислі терміни, а також *ухвалили Спільну заяву Президентів США та Росії щодо стратегічної стабільності*. У цьому документі декларується важливість для обох держав (попри напруження у двосторонніх відносинах) таких питань, як забезпечення передбачуваності у сфері стратегічної стабільності, зменшення ризику збройних конфліктів та загрози ядерної війни. Заявлено, що продовження договору СНО-3 демонструє прихильність двох країн проблематиці контролю над озброюваннями. Відповідно до цілей попередження потенційного конфлікту, сторони найближчим часом розпочнуть інтегрований двосторонній діалог щодо стратегічної стабільності.

Загалом тональність зустрічі була максимально прагматичною, спрямованою на доведення власної позиції, а не на пошук компромісу шляхом діалогу. Після переговорів глави держав провели окремі прес-конференції.

Основні тези виступу президента США Дж.Байдена

Щодо значення цінностей. Фундаментальна роль прав людини у зовнішній політиці США, які «містяться в ДНК народу Америки» і тому завжди будуть предметом обговорень. Під час переговорів були підняті теми, пов'язані з Олексієм Навальним, двома громадянами США – Полом Віланом та Тревором Рідом, яких було помилково ув'язнено, діяльністю «Радіо Свобода» та свободою слова, вільною пресою загалом. Порушення прав людини в РФ матиме невідкладні негативні наслідки для В. Путіна. Це може стосуватись смерті О.Навального в ув'язненні.

Щодо втручання у вибори. США не будуть миритися зі спробами втручання у демократичні вибори, американська сторона надасть адекватну відповідь. Будь-які деструктивні дії Росії, пов'язані із втручанням у внутрішні справи інших держав матимуть для останньої серйозні наслідки.

Щодо стратегічної стабільності. Запуск двостороннього діалогу за участю експертів і дипломатів щодо вироблення механізму контролю над новітнім озброєнням, застосування якого скорочує час на відповідь і підвищує ризик випадкової війни. Сторони погодилися створити робочі групи щодо реагування на невідкладні питання (контроль за озброєннями та реагування на кібер-атаки).

Щодо кібер-безпеки. Було передано список з 16 секторів критичної інфраструктури, які не повинна піддаватися атакам. У разі атаки на такі об'єкти США здійснить адекватну відповідь у кібернетичній сфері. Співпраця щодо цього питання має будуватися на зобов'язаннях відповідальної країни вживати заходів на своїй території проти злочинців, що займаються розповсюдженням шкідливого програмного забезпечення.

Щодо глобального порядку денного. Були порушені теми гуманітарних коридорів у Сирії, ядерної програми Ірану, мирного освоєння Арктики, боротьби з

тероризмом в Афганістані. Президент США повідомив В.Путіну про **непохитну прихильність незалежності та територіальної цілісності України**. В цьому контексті було домовлено продовжити дипломатичні зусилля в рамках Мінських угод.

Щодо становища РФ. За оцінкою президента США, найменше, чого прагне В.Путін, це «холодна війна». Цей стан відносин неможливий в умовах зростання економічної та військової потужності Китаю поряд з російським кордоном та негативних економічних процесів у самій Росії.

Основні тези виступу президента Росії В.Путіна

Щодо України. Темі врегулювання війни на Донбасі та вступу України в НАТО було присвячено незначну частину часу. Президент Дж.Байден погодився, що в основу врегулювання ситуації на південному сході України повинні бути покладені Мінські угоди. Зобов'язання Росії щодо конфлікту на Донбасі – це сприяння реалізації Мінських угод, однак пропозиції української делегації щодо заходів із виконання цих угод, представлені в листопаді 2020 р., суперечать умовам домовленостей.

У темі євроатлантичної інтеграції України «немає що обговорювати». Вочевидь, російська сторона не вірить в надання ПДЧ Україні в найближчій перспективі, й буде стримувати такий сценарій.

Щодо стратегічної стабільності. Обидві сторони усвідомлюють особливу відповідальність за стратегічну стабільність, яка обумовлюється статусом двох найбільших ядерних держав. Рішення Дж. Байдена продовжити дію договору СНО-3 до 2024 р. - відповідальний крок. Досягнуто домовленості про початок консультацій на міжвідомчому рівні під егідою МЗС РФ та Державного департаменту США щодо майбутнього документу.

Щодо кібератак. Найбільша кількість кібератак у світі відбувається з території США, а не Росії. Російська сторона надає вичерпні відповіді США щодо кібератак зі своєї території, а американська сторона на подібні запити не відповідає. Непричетність державних органів Росії до кібератак на трубопровідну компанію США, водночас сама РФ стикається із подібними діями, які походять із американської території. Домовленість проводити консультації на експертному рівні щодо кібернетичної безпеки.

Щодо внутрішньої ситуації в Росії. Росія має право проводити військові навчання на власній території, у той час, як США беруть участь у таких заходах поблизу російських кордонів на чужій території.

Неприпустимість втручання у внутрішні справи Росії через фінансування організацій та окремих осіб, які реалізують інтереси іноземних держав у РФ та проводять «екстремістську діяльність» (Фонд боротьби з корупцією та опозиціонер

О.Навальний). Опозиційні організації, які підтримує американська сторона, стримують Росію, а не працюють на її розвиток.

Вказавши на низку фактів, пов'язаних із порушенням прав людини з боку США (зокрема щодо руху Black Lives Matter), В.Путін обґрунтував **необхідність жорстких дій для реалізації інтересів держави**, що є «практикою реальної політики».

Щодо Арктики. Заперечення мілітаризації арктичного узбережжя РФ - відновлюється лише зруйнована інфраструктура, яка включає воєнні, прикордонні та пов'язані із охороною навколишнього середовища об'єкти. Росія готова співпрацювати з США в рамках Арктичної ради, а також в умовах географічної близькості двох держав у цьому регіоні. Готовність до залучення зацікавлених держав та компаній до освоєння Північного морського шляху. Заява про виключне право Росії щодо можливості пропуску суден в Арктиці у межах свого внутрішнього моря (реакція на підсумкове комюніке саміту НАТО в Брюсселі від 14 червня 2021 р., де зазначено, що союзники мають намір посилити торгівлю в Арктиці та застосувати зусилля для стримування РФ).

Щодо «червоних ліній» РФ та США. «Не дійшли до того, що б щось ділити». Не виключено, що лінії американською стороною були розставлені і вони були неприйнятні для РФ, тому й не обговорювалися.

Щодо боротьби з COVID-19. РФ намагалась досягти взаємного визнання вакцин, зокрема своєї «Спутнік V», однак цей сценарій не був реалізований. Матеріальна допомога США на початку 2020 р. була неефективною.

Щодо передбачуваності відносин. Заперечення тверджень про непередбачуваність зовнішньої політики Росії, звинувачення у цьому США (вихід із Договору по ПРО, ДРСМД та Договору про відкрите небо, а також підтримка Заходом «державного перевороту» в Україні в 2014 р.).